

QORAMOLLAR BARMOQ KASALLIKLARINING O'RGANILGANLIK DARAJASI

Ernazarov Daniyori Alisherovich¹

Ataniyazov Saparniyaz²

Eliwbayeva Raya³

¹SamDVMCHBU Nukus filiali asisstanti

Veterinariya medetstsinasi mutaxassisligi 2.kurs

²SamDVMCHBU Nukus filiali

Veterinariya medetstsinasi mutaxassisligi 1.kurs

Veterinariya medetstsinasi mutaxassisligi

³SamDVMCHBU Nukus filiali

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6722993>

ARTICLE INFO

Received: 28th May 2022

Accepted: 02nd June 2022

Online: 05th June 2022

KEY WORDS

*barmoq, barmoqlararo
dermatit, matsion,
podadermatit,
abses, laminit, yiring,
yiringli
yalig'lanish, yalig'lanish,
nekrobakterioz,
stafilakok,
streptokok,
mortellaro, dermatit,
jaroxat.*

ABSTRACT

Ushbu maqolada qoramollar orasida uchrovchi barmoq va barmoqlararo kasalliklarining uchrash darajasi, etiologiyasi, patogenezi, davolash va oldini olish bo'yicha malumotlar keltirilgan.

O'rganilganlik darajasi. N.Sh.Davlatov va boshqalarning (1996) ma'lumotlariga ko'ra, xo'jaliklarda yirik shoxli hayvonlarning 20 foizdan ko'prog'ida barmoq, tuyoq va bo'g'imlarning yiringli xarakterdagi patologiyasi uchraydi va katta iqtisodiy zarar keltiradi. Shunga qaramasdan bu patologiya tarqalishi, keltirib chiqaruvchi omillar, rivojlanish xususiyatlari, diagnostikasi, davolash va oldini olish usullari to'liq o'rganilmagan.

Organizmga patogen ta'sir etishi va jarohatning turiga ko'ra travmalar turlicha bo'lishi mumkin. K.I.Shakalov. (1987)

ma'lumotlariga ko'ra, hayotiy muhim to'qima va a'zolarining shikastlanishi ko'p mikdorda qon yo'qotish bilan rivojlanib, o'tkir holda kechadigan travmalar hayvonning hayoti uchun xavf tug'dirishi mumkin. To'qimalarning keng ko'lamdagi yopiq shikastlanishlari va to'qimalarning parchalanishidan xosil bo'lgan zaxarli moddalarning qonga jadal so'rilishi natijasida, hayvonlarning travmatik zararlanishi vujudga keladi. Mexanik omillarning o'ta kuchli ta'siri natijasida xosil bo'ladigan travmalar oqibatida, jigar, oshqozon, ichaklar, siydik pufagi va a'zolari yorilib ketishi mumkin, xamda

shikastlangan to'qimalarga patogen mikroorganizmlarning tushishi natijasida, ko'plab hollarda travmalarning asorati sifatida podadermatit, abstsess, flegmonalar, nekrobakterioz, aktinomikoz kabi patologik jarayonlar rivojlanishi mumkin.

Ko'pincha, tuyoq kasalliklarining rivojlanishida asosiy etiologik omillar o'tkir - o'tmas jismlarning urilishi natijasida kelib chiqqan yopiq va ochiq turdagi mexanik shikastlanishlar hisoblanadi (I.Ya.Tixonin, M.A.Feldshteyn, 1971).

Tuyoqlarning jarohatlanishlari kechish darajasi, davolash jarayonining murakkabligi va oqibatining turli xilda bo'lishiga qarab, bir-biridan farqlanadi (I.V.Shabolaev, 1989).

Tuyoqlarning shikastlanishidan keyin ularda "postravmatik", yallig'lanish jarayoni jadal rivojlanib, kasallikning kechishini sezilarli darajada og'irlashtiradi va ko'p hollarda uning oqibatini belgilab beradi M.A.Teresning (1985) fikriga ko'ra, tuyoq patologiyasida asosiy o'zgarish yallig'lanish paytida tuyoq kapsulasida suyuqliklarning me'yorda xosil bo'lishidan farq qilishi hisoblanadi.

Yirik va mayda qon tomirlarning jarohatlanishi bilan kechadigan tuyoqlarning kuchli shikastlanishlarida yallig'lanish jarayoni tuyoq kapsulasining hamma qavatlarida, eng avvalo uning teri asosida bo'ladi. M.V.Plaxotin (1977) ma'lumotlariga ko'ra, tuyoqlarning yringsiz yallig'lanishlarida kasallikning kechish xususiyatlariga qarab tashhis qo'yiladi, ya'ni: kasallikka xos bo'lgan mahalliy simptomlarning namoyon bo'lishi (kuchli og'riq, oqsoqlanish, tuyoqning hajmiga yiriklashishi va shishi, yumshoq to'qimalarning taranglashishi, tuyoq konturining o'zgarishi) va ularning

namoyon bo'lishi darajasiga ko'ra tashxis qo'yiladi.

Tuyoqlarning yiringli yallig'lanishlarida punktatni bakteriologik va sitologik tekshirish natijalari katta ahamiyat kasb etadi. Qondagi gemoglobin va eritrotsitlar miqdorining kamayishi, eritrotsitlar cho'kishi tezligining (ECHT) oshishi yiringli asoratlar rivojlanayotganidan dalolat beradi (H.Karatias et al., 1986; K.Dale, 1987).

Tuyoqlarning shikastlanishidan keyin ularda "postravmatik", yallig'lanish jarayoni jadal rivojlanib, kasallikning kechishini sezilarli darajada og'irlashtiradi va ko'p hollarda uning oqibatini belgilab beradi M.A.Teresning (1985) fikriga ko'ra, tuyoq patologiyasida asosiy o'zgarish yallig'lanish paytida tuyoq kapsulasida suyuqliklarning me'yorda xosil bo'lishidan farq qilishi hisoblanadi.

Yirik va mayda qon tomirlarning jarohatlanishi bilan kechadigan tuyoqlarning kuchli shikastlanishlarida yallig'lanish jarayoni tuyoq kapsulasining hamma qavatlarida, eng avvalo uning teri asosida bo'ladi. S.T.Shitov (1973) yiringli podaartiridlarni gidrokartizon preparatidan 0,3-0,4mg/kg dozada bo'g'im bo'shlig'iga 3 kunda bir marta, jami 2-3 marta yuborish bilan samarali davolashga erishgan. Gidrokartizonni yuborishdan oldin bo'g'im bo'shlig'i novokain-antibiotik eritmasi bilan yaxshilab yuviladi. Muallif davolashning 10-12 kunlariga kelib bo'g'im funktsiyalarining tiklanishini, 25 va 30-kunlarida sinovial suyuqlik tarkibining maromlashishini ta'kidlaydi. Bo'g'imlarning suyak-tog'ay elementlarida va paraartikulyar to'qimalarda yiringli yallig'lanish jarayonlari oqmalar xosil qilish bilan kechadi.

B.S.Semenov (1981) yiringli sinovitlar va kapsulyar flegmonalarda proteolitik fermentlar, antigistamin preparatlarni qo'llashni va antibiotiklarni 10-15 ming TB/kg dozada muskul orasiga ineksiya qilishni tavsiya etadi.

A.V.Matveev (1968) barmoqlar qismidagi yiringli-nekrotik jarayonlarda sulfanilamid preparatlaridan foydalangan holda umumiy davolash usullarini qo'llashni lozim topadi.

Qoramollar orasida Mortellaro kasalligini birinchi marta Italiyada 1974 yilda Cheli va Mortellaro tomonidan kashf etilgan. Ushbu kasallik anaerob bakteriyalar, shu jumladan spiroxetalar turkimiga oid treponema infeksiyasi bilan bog'liqligi aniqlangan. Mahsuldorligi yuqori bo'lgan hayvonlarda tuyuqning shikastlanishi jami oyoq kasalliklarining 50-60 % ni yoki jarroxlik patologiyasining 14-17 % ni tashkil etadi (A.F.Burdenyuk, G.S.Kuznetsov, 1976). Keyingi yillarda oyoq kasalliklari oqibatida muddatidan oldin hisobdan chiqariladigan sigirlar 4-15,3 % ni tashkil etmoqda (Ulimbashev M. B., 2007). Rossiya va boshqa xorij mamlakatlarida yirik shoxli hayvonlarda oyoq kasalliklarining ancha ko'payganligi qayd etilmoqda (Distl, Koorn D. S., Mc Daniel B. et al.). Shvetsiya va Angliyada 74 % va 55 % hayvonlarning oyoq kasalliklari oqibatida so'yilishi qayd qilingan (Politiek R.D, Distl O., Fjeldaas T. et al., 1990; Bowey R., 1993). Ayrim mualliflar (Veremey E.I., Jurba V.A., 2003) ayrim Yevropa mamlakatlarida hayvonlarning hisobdan chiqarilishining asosiy sabablaridan biri oyoq kasalliklari ekanligini ta'kidlaydilar. Niderlandiyada oyoq kasalliklari mastit va bepustlikdan keyin uchinchi o'rinda turadi. Irlandiya chorvachiligida ilg'or texnologiyaning kiritilishi hayvonlar

o'rtasida oqsashning (54 %) oshishiga sabab bo'ldi. Shvetsiyada oqsash oqibatida 4 %, Germaniyada 3 % va Niderlandiyada 2 % dan ortiq sut beradigan sigirlar hisobdan chiqarilmoqda. Keyingi 10-15 yil ichida Janubiy Ural, Rossiyaning Chelyabinsk, Kurgan viloyatlari, Qozog'istonning Kustanay viloyati ferma va komplekslarida sigir sonining kamayishiga qaramasdan tuyuq shikastlanishi 20-50 % ga oshganligi qayd qilindi (V.A.Molokanov idr., 2001). I.S. Панько, V.A. Lukyanov (2003) ma'lumoti bo'yicha har uchta sigirdan bittasi tuyuq deformatsiyasi yoki oqsash oqibatida hisobdan chiqariladi. Tuyuq deformatsiyasi va uning kasalligi oqibatida har kunlik sut 3,3-4,5 kg kamayadi va hayvonlarning umumiy ahvoli yomonlashadi (I.S.Panko, V. A. i dr., 2003).

Chet el tadqiqotchilarning ma'lumotiga ko'ra, tuyuqlari yiringli jarayonga chalingan sigirlardan laktatsiya davrida o'rtacha 1000 kg sut kam olinadi, ular 100 kg gacha tirik massasini yo'qotadi, davolashga esa 1000 marka sarflanadi. Molokanov V.A. Prognozirovaniye i profilaktika bolezney kopytes u korov (Tekst) / V.A.Molokanov, V.M.Sheglov, M.T.Baykenov // Veterinariya, 2001. -№7.- S.38-40

Xirurgik kasalliklar orasida oyoqlar distal qismi tuyuqlarning kasalliklari bo'rdoqichilik va sutchilik xo'jaliklarida keng tarqalgan (K.I.Shakalov, 1981, X.B.Niyazov va boshqalar 1996, N.Sh.Davlatov va boshqalar 1996) bo'lib, bu patologiyaning kelib chiqishiga asosan hayvonlarni saqlash va oziqlantirishdagi yetishmovchiliklar (hayvonlarni tiqis saqlash, matsion va to'shamalarning yetishmasligi, pollarning notekisligi va ifloslanganligi, tuyuqlarni o'z vaqtida tozalab va kesib turmaslik, terining

matseratsiyasi), ratsionlarning oqsillar, uglevodlar, vitaminlar va mineral moddalar bo'yicha nomutanosibligi sabab bo'ladi. A.Ya.Batrakov (1980) ma'lumotiga ko'ra oyoq kasalliklari sutchilik xo'jaliklarida sog'in sigirlarning barcha yuqumsiz kasalliklarining 20 foizini tashkil etadi.

Xulosa.Qoramollar barmoq kasalliklarining o'rganilganlik darajasi shuni ko'rsatdiki qoramollar orasida barmoq kasalliklari keng tarqalgan bo'lib ularni davolash usullari yetarlicha o'rganilmagan.

References:

1. Кузнецов Г.С., Шакалов Н.И. Хирургическая патология и терапия сельскохозяйственных животных – Москва, Колос 1980.
2. Плехотин М.В., Белов А.Д., Есютин А.В. и др. Общая ветеринарная хирургия – Москва Колос 1981.
3. Davlatov N.Sh., Niyozov X.B. va Yu.N.Xudoklinova. Yoppasiga uchraydigan bo'g'im kasalliklarida buqachalar qonining ayrim biokimyoviy o'zgarishlari.Samarqand-1996.
4. <http://www.helvet.ru/animal/horse/first.php>
5. <http://www.bayeranimalhealth.ru/scripts/pages/ru/library/cattle/arthritis/index.php>